

S T E N O G R A M A

La 30 septembrie 1964 a avut loc o întrevedere între delegația de partid și de stat a RPR și tovarășii :
Li Sien-nien, U Siu-ciuan și Uang Ping-nan.

Au participat :

- din partea română : Ion Gh.Maurer, Emil Bodnăraș, Paul Niculescu-Mizil, Dumitru Gheorghe; Romulus Budura - interpret, Constantin Mateescu - stenograf;

- din partea chineză : Li Sien-nien, U Siu-ciuan, Uang Ping-nan, Siu Ming, Uang-Tung, Lu Ci-sin - interpret și doi stenografi.

Tov. Emil Bodnăraș :

Poftiți, luați loc. Să stăm un chinez lângă un român.

Tov. Li Sien-nien :

Foarte bine, asta arată că sîntem strîns uniți.

La început tovarășul premier Ciu En-lai a încercat să-și facă timp să vorbească astăzi cu dv., dar n-a putut veni el și am venit eu. Deci Comitetul Central al partidului nostru mi-a trasat sarcina să discut eu cu dv. despre problemele pe care le-a ridicat ieri tov. Maurer privind discuțiile avute de dv. la Moscova.

Tov. I. Gh.Maurer :

Noi am plecat în mod deliberat prin Moscova, tocmai pentru că am vrut să marcăm faptul că nu poate să existe nici o stînjenire din partea sovieticilor datorită raporturilor noastre bune cu chinezii. Noi n-am făcut nici un fel de propunere de a vedea pe cineva, de a discuta cu cineva, ci am comunicat la Moscova că delegația română, care este împuternicită să meargă la sărbătorirea celei de-a XV-a aniversări a revoluției chineze, va sosi la Moscova în jurul orei 14,00, unde va sta pînă în jurul orei 21,00 cînd va pleca mai departe. Numai am anunțat acest simplu fapt.

Cînd am ajuns la Moscova, am fost întîmpinați de Kosîghin, Kuznețov și încă cîțiva tovarăși care ne-au spus că tovarășul Hrușciov ne invită la o masă pentru ora 15,00. La ora 15,00 am fost primiți la masă la o casă de oaspeți.

Tov. Emil Bodnăraș :

Ne-au așteptat în curte : Hrușciov, Mjavanadze, Kosîghin și Tolkunov de la Secția Externă.

Tov. I.Gh. Maurer :

In timpul cît s-a servit masa s-a discutat despre recoltă, faptul că recolta Uniunii Sovietice este foarte bună, una dintre cele mai bune.

Tov. Emil Bodnăraș :

Ei spuneau că este pentru prima dată cînd au realizat la fondul statului o cantitate așa de mare de cereale. Din 4.200 mil. puduri cereale planificate a intra la fondul de stat, au intrat în fondul de stat pînă la data cînd era întocmită situația 3.600 mil. puduri, deci 87%, și că aceasta le permite să-și asigure complet nevoile de hrană - spunea el - și să facă din nou rezerve, spre a ajunge în patru ani la nivelul rezervelor consumului unui an.

Tov. I. Gh. Maurer :

După masă - masa a durat puțin - am trecut într-o altă încăpere la cafea. Asta a fost în jurul orei 16,00.

Tov. Emil Bodnăraș :

La masă au fost toasturi pentru prietenie, discuții despre vînătoare, despre concedii ș.a.m.d. Sigur, lucrul cel mai de seamă la masă a fost această situație din punct de vedere alimentar în Uniunea Sovietică.

Tov. I. Gh. Maurer :

La cafea discuția n-a fost organizată după un plan, să se stabilească în prealabil temele discuției. N-au fost nici stenografii. De aceea discuțiile au mers tare dezlînat, n-a fost o discuție logică, concentrată. Se sărea des de la o problemă la alta.

Tov. Emil Bodnăraș :

Așa cum zboară fluturele.

Tov. I.Gh. Maurer :

De aceea ideile erau întrerupte, apărea altceva în discuție, iar se întorceau la ideea care fusese întreruptă ș a.m.d.

Sigur, la un moment dat Hrușciiov a abordat tema relațiilor sovieto-chineze, arătînd că relațiile acestea devin din ce în ce mai proaste - pe domeniul relațiilor sovieto-chineze, nu pe domeniul mișcării comuniste internaționale. In cadrul acestui subiect, care a fost tratat sporadic, a fost ridicată problema frontierelor, în legătură cu discuția pe care a avut-o tov. Mao Tze-dun cu parlamentarii socialiști japonezi și în legătură cu discuțiile existînd între China și Uniunea Sovietică asupra frontierelor dintre cele

două țări. Sigur, în ce privește problema pe care a avut-o în discuție tov. Mao Tze-dun cu deputații socialiști japonezi, Hrușciov a arătat pe larg caracterul cu totul nepotrivit al ridicării unor probleme de frontieră între statele socialiste. Aceasta a fost ideea centrală din acest punct de vedere.

Acest lucru i-a îngăduit să treacă la problema discuțiilor existînd astăzi între China și Uniunea Sovietică în legătură cu frontierele. Aici a subliniat faptul că pretențiile concrete de îmbunătățire a situației frontierelor sînt neînsemnate, sînt lucruri mărunte și că în consecință lucrurile s-ar putea tranșa destul de repede. Dificultatea de a ajunge la un acord stă în faptul că partea chineză cere părții sovietice în mod unilateral o declarație de principiu asupra caracterului nejust al frontierelor izvorînd din cuceririle țărilor ruși. Aici Hrușciov s-a extins pe larg spunînd : ei, bine, numai frontierele rusești sînt efectul cuceririlor țărilor? Dar teritoriul chinez n-a fost cucerit de împărații chinezi? De ce sînt mai buni împărații chinezi decît țarii ruși? S-a subliniat faptul că pe teritoriul acesta nu locuiesc chinezi, ci alte neamuri - cazahi, uzbeki ș.a.m.d., că aceștia locuiesc și pe teritoriul sovietic și pe teritoriul chinez.

Tov. Li Sien-nien :

Dacă recunoaște acest lucru, este foarte bine.

Tov. I. Gh. Maurer :

Eu spun ce a spus Hrușciov.

Tov. Li Sien-nien :

Am înțeles.

Tov. I. Gh. Maurer :

Deci în legătură cu problema frontierelor a fost subliniată această idee - nepotrivirile concrete sînt puțin importante, ele ar putea să fie tranșate ușor, însă dificultatea constă în pretenția părții chineze de a se introduce în acord o formulă principială de recunoaștere a caracterului nejust al frontierelor stabilite ca urmare a cuceririlor teritoriale ale țarismului.

Hrușciov a spus : eu vreau să ne înțelegem cu chinezii; eu nu vreau ca această problemă să ascute, să înrăutățească raporturile dintre noi și tocmai pentru aceasta noi ne-am gîndit acum să facem o formulă care credem că va satisface și pe chinezi, sau, în mod logic, ar trebui să-i satisfacă.

In discuție a apărut ideea - chinezii nu vor să se înțeleagă

pe chestiunea aceasta, adică ei caută sămînță de ceartă. Cînd delegația noastră vine să discute concret, pe probleme concrete, delegații chinezi încep să vorbească despre alte probleme în legătură cu divergențe de tot felul. El spunea : să vedem, față de această nouă formulă pe care noi o s-o dăm, ce atitudine vor avea chinezii. Acesta a fost un grup de idei.

Un al doilea grup de idei tot în legătură cu frontierele. Noi sîntem dispuși - a spus el - să lichidăm orice fel de problemă de frontieră cu chinezii, dar să facem acest lucru în cadrul unor discuții în care să ajungem să ne înțelegem, în care noi consimțim să dăm ce este de dat, să rectificăm ce este de rectificat. Dar în nici un caz nu putem admite ca problemele de frontieră să fie rezolvate așa încît chinezii să intre pe un teritoriu și să spună sovieticilor : voi plecați de aici că nu este al vostru. Acest lucru este foarte grav pentru că nici un stat nu poate să tolereze un asemenea sistem de a se rezolva controversesele în legătură cu frontierele. Acest lucru poate să ducă la ciocniri armate.

Aici am intervenit noi și am spus : numai atît îi mai trebuie acestei situații nenorocite care există în cadrul țărilor noastre socialiste - să se ajungă să vorbească tunurile. Am arătat tovarășului Hrușciiov - noi toți, pentru că fiecare dintre noi a intervenit în această discuție -, că aceasta reprezintă o îngrijorare a noastră deosebit de profundă, că trebuie făcut totul pentru a nu se ajunge la acest rezultat.

El a răspuns : ei, bine, dar ce să facem dacă chinezii intră pe teritoriul nostru ?

Noi am spus că nu sîntem aici să dăm soluții pentru asemenea probleme. Dar noi spunem că un singur lucru nu trebuie să se întîmple : să tragă unul în altul. Dacă acest lucru s-ar întîmpla, avem impresia că se realizează evoluția cea mai nenorocită a deosebiriilor noastre de păreri. Si asta într-un moment în care noi căutăm pacea cu toate țările, chiar cu țările imperialiste.

Din acest punct de vedere el a subliniat în repetate rînduri caracterul puțin important al deosebirilor concrete de păreri asupra frontierelor, posibilitatea destul de ușoară de a se rezolva aceste lucruri. El a subliniat că partea chineză, după convingerea sa, nu vrea să rezolve aceste controversese de frontieră și că pentru aceste motive dorește să introducă în convenția care ar urma să se încheie, probleme pur și simplu străine de rezolvarea problemelor de frontieră. Asta a fost în legătură cu problemele de frontieră în

cadrul țărilor socialiste și concret în legătură cu controversele existente între China și Uniunea Sovietică asupra frontierelor.

Tov. Emil Bodnăraș :

Vreau să remarc un moment mărunț, dar nu lipsit de importanță. El spunea : Uite frontiera pe Amur, sînt acolo o mulțime de insule pe care chinezii le revendică, spun că sînt ale lor. Cîstit vorbind între noi, spunea el, noi nu avem nevoie de aceste insule și putem oricînd să le dăm. Dar nu le putem da niciodată decît pe baza unei discuții între doi parteneri egali și printr-un acord care să limpezască lucrurile. Noi dacă comparăm hărțile chineze cu pretențiile lor privind traseul frontierei dintre ambele noastre țări, cu harta noastră pe care am dat-o părții chineze, constatăm că pe 90 la sută din probleme ne putem înțelege chiar mîine dacă se acceptă o discuție și o rezolvare în cadru concret, fără adăugirea elementului despre care vorbea tovarășul Maurer.

In legătură cu eventualitatea unui conflict armat privind frontierele, el a spus : noi nu știm ce au chinezii de gînd; noi știm că nu avem pe frontieră decît grăniceri. Noi nu avem trupe, dar la ei sînt trupe. Eu sînt foarte îngrijorat - zicea el - și vreau să rezolv această problemă concret, fără discursuri, fără declarații. Dacă s-ar așeza reprezentanții ambelor părți să discute concret, în cîteva zile problema este rezolvată. Dăm și insulele din Amur, rectificăm unde este necesar să rectificăm, nu are importanță.

Apoi a revenit asupra rolului împăraților chinezi și țărilor ruși.

Ne-au mai comunicat că în 1954 i s-a pus lui întrebarea, ce părere are asupra R.P.Mongole, pentru că după concepția chineză Mongolia este teritoriu chinez. La aceasta el ar fi răspuns chinezilor, găsindu-se într-o situație foarte delicată, că aceasta este o problemă care trebuie discutată cu mongolii, deoarece îi privește pe ei

Tov. I. Gh.Maurer :

El a spus că tovarășii chinezi l-au întrebant : bine, dar ce părere ai dumneata ?

Si atunci Hrușcirov a subliniat faptul că nu poate să discute o asemenea problemă pentru că această problemă trebuie discutată cu mongolii. Dar dacă i se cere părerea lui, el nu crede că mongolii, care au simțit gustul independenței naționale, vor renunța la această independență.

Tov. Paul Niculescu-Mizil :

Tot în legătură cu rezolvarea practică a problemelor de frontieră între Uniunea Sovietică și China, Hrușciov a mai subliniat faptul că frontiera trece prin zone foarte puțin locuite, cu o mică importanță pentru Uniunea Sovietică și pentru China. De aceea și din acest punct de vedere lui i se pare că rezolvarea practică a problemei poate fi făcută rapid. El a repetat de mai multe ori dorința lui de a rezolva această problemă.

De asemenea, referindu-se la această problemă, a rolului țărilor ruși și împăraților chinezi, el a subliniat ideea că în rezolvarea problemei între state în general și mai ales între statele socialiste nu argumentele istorice sînt valabile. Argumente istorice - a spus el - poate aduce și o parte și alta. Dînd numeroase exemple, el s-a referit la granița sovieto-poloneză. Dacă ar fi să dăm curs argumentelor istorice - a zis el -, atunci s-ar găsi destui ucraïneni care să spună că granița trebuie să fie mai îndolo spre vest, după cum s-ar găsi și destul polonezi care să spună că granița ar trebui să fie mai la est. El consideră că granițele între țările socialiste trebuie privite ca atare și acolo unde sînt probleme trebuie pornit spre o rezolvare practică, concretă. Ei se gîndesc la o rezolvare practică a problemei graniței sovieto-chineze și sînt de părere că propunerile care le vor face ei vor fi convenabile pentru ambele părți.

Tov. I. Gh.Maurer :

Subliniez că în această discuție noi n-am intervenit decît o singură dată pentru a afirma punctul de vedere al partidului, îngrijorarea noastră față de perspectiva unor conflicte armate între două țări socialiste în legătură cu frontierele.

Această discuție a durat pînă la ora 18,05 pe problema aceasta. Stiu aceasta că a existat un moment de repaus în discuție, eu mi-am scos ceasul și am vrut să mă ridic să plec. Atunci Hrușciov a abordat o altă problemă, aceea a consfătuirii. El a început prin a arăta necesitatea ținerii acestei confătuirii.

Ideile principale sînt ideile pe care le cunoaște toată lumea. Eu am să subliniez totuși cîteva dintre ele asupra cărora Hrușciov a insistat. Consfătuirea se impune - zice el -, deoarece mișcarea muncitorească internațională, mișcarea revoluționară a ajuns într-o situație foarte grea datorită modului cum duce discuția Partidul Comunist Chinez. Nu mai este o discuție publică, nu mai este vorba de

a da argumente pentru o teză sau a alta; în realitate chinezii duc o luptă cu insulte și calomnii împotriva Uniunii Sovietice, împotriva Comitetului Central al PCUS, împotriva lui Hrușciiov. Nu este vorba de o discuție asupra unor probleme sau teze, ci este vorba de o luptă care se duce prin mijloace nenormale între statele socialiste. Ea nu are scopul să lămurească niște probleme în discuție, ci are drept scop să lovească în Uniunea Sovietică, să lovească în Comitetul Central al PCUS, să lovească în Hrușciiov. Asta în primul rînd.

În al doilea rînd, consfătuirea este necesară pentru a pune capăt activității scizioniste a chinezilor. Chinezii au întreprins o acțiune de spargere a partidelor comuniste. Dacă această acțiune nu se îngrădește, ea va crește în proporții, mișcarea comunistă și muncitorească mondială se găsește deci în primejdie. De aici necesitatea consfătuirii, necesitatea ca toate partidele să participe, sau în orice caz cele mai multe. Fiecare partid marxist-leninist este dator să participe la această consfătuire. Nimeni nu urmărește condamnarea Chinei, ci dorim, ca plecînd de la Declarațiile din 1957 și 1960 să se alcătuiască un document care să ajute mișcarea comunistă internațională, mișcarea revoluționară mondială să iasă din impas, să-și găsească liniștea.

Sigur, aici au fost date cu lux de amănunte problemele, dar ideea esențială a fost aceasta.

La acest lucru am arătat că noi asupra acestei probleme am avut cu sovieticii discuții în două rînduri. Odată cînd a venit Podgornîi, cînd discuția a fost mai largă și noi am explicat pentru ce socotim acum ca nepotrivită ținerea acestei consfătuirii. După aceea a venit Mikoian, cînd la întrebarea lui dacă a intervenit vreo schimbare în punctul nostru de vedere, i s-a răspuns că n-a intervenit nici o schimbare, că noi socotim graba de a convoca consfătuirea ca fiind dăunătoare și că nu vom participa la această consfătuire. În cadrul întîlnirii cu Hrușciiov noi n-am mai reluat toate argumentele pentru susținerea tezei noastre pentru că aceste argumente au fost expuse de cîteva ori și nu puteam aduce ceva nou.

Tov. Emil Bodnăraș :

Si nici să nu lăsăm impresia că n-am fost convinși prima dată.

Tov. I. Gh. Maurer :

Totuși am întrebat, dar pentru ce această grabă ?

Zice el - dar ce să facem?

Le-am răspuns : Ce să faceți ? Să tratați aceste aceste lucruri cu răbdare; să stați de vorbă dv. cu chinezii, chinezii cu dv.; alții cu chinezii și dv., dv. cu alții; și încet - încet să găsim mijloacele care să creeze o situație favorabilă unei asemenea consfătuiri, pentru ca consfătuirea aceasta să poată constitui o muncă comună a tuturor partidelor pentru îndreptarea situației.

Bine, dar chinezii nu vor!- spune el.

Zic, trebuie încercat, poate să vor. Uite v-au invitat la această aniversare; este un pas mic, sigur acesta nu rezolvă divergențele și nici situația din mișcarea revoluționară, dar este un pas.

Doar ați văzut cum au făcut chinezii invitația - a spus Hrușciiov.

Am văzut - am răspuns. Dar invitația v-a fost făcută și ați primit-o. Noi vă exprimăm punctul nostru de vedere că ați procedat foarte bine că ați primit-o și veți trimite o delegație la aniversarea a 15 ani de la revoluția chineză.

L-am trimis pe Grîșin - zice el.

Aici a intervenit Bodnăraș și a spus : bine, bine, dar ce instrucțiuni ați dat lui Grîșin. El a răspuns că a dat instrucțiuni ca acesta să aibă o atitudine corectă. Dar dacă va fi jignit sau dacă Uniunea Sovietică sau conducerea ei va fi jignită, atunci să părăsească sala.

Noi le-am spus : dar cum vă închipuiți, că chinezii vă poftesc acolo pentru ca să vă înjure? Dacă vor să vă înjure n-au nevoie să vă poftescă la Pekin. Noi am mai spus, că trimiterea delegației este un gest foarte cuminte, și că ar fi bine dacă el ar fi folosit pentru a normaliza raporturile dintre state, dintre partide, pentru a ajuta ca încet - încet să se meargă către crearea acelor condițiuni care să permită discutarea problemelor în dispută, într-o atmosferă de lucru, singura potrivită pentru găsirea de soluții. Ar fi foarte bine dacă Grîșin ar ști să facă acest lucru.

In continuare noi am arătat că întrucât această atmosferă nu este creată, nu este nimic care să justifice schimbarea punctului de vedere al partidului nostru. Noi nu vom participa la această consfătuire pentru că sîntem convinși că ea va strica, nu va drege nimic.

După aceasta Hrușciiov n-a mai insistat așa de mult. El a spus un lucru pe care vreau să-l subliniez : Bine, a zis el, să nu ținem consfătuirea! Dar să facă măcar ceva chinezii : nu zicem să înceteze polemica, dar să înceteze înjurăturile și să înceteze

activitatea scizionistă. Atunci o să mai așteptăm, o să mai vedem ce vom face.

Tov. U Siu-ciuan :

Imi cer scuze, eu trebuie să plec, merg la o altă ședință.

Tov. I. Gh. Maurer :

După aceea a intervenit Kosîghin, spunînd că divergențele între statele socialiste nu pot să nu fie alimentate de spionajul imperialist în general și că este infinit probabil că imperialismul manevrează pentru ascuțirea acestor divergențe, manevrează nu la suprafață, ci subteran, și că aceasta este o mare nenorocire.

Pe temele acestea s-au dus discuțiile pînă la ora 20,30.

Subliniez și aici, noi am avut intervenții numai în legătură cu aceste două probleme : prima intervenție subliniind hotărîrea partidului nostru de a nu participa la Consfătuire și a doua intervenție cînd am apreciat trimiterea delegației sovietice la aniversarea a 15 ani de la revoluția chineză. Restul timpului au vorbit ei.

Uite ce mi se pare mie că se degajă ca ideea principală în legătură cu acest al doilea subiect care a fost abordat acolo.

Tov. Emil Bodnăraș :

Mai sînt cîteva momente care merită atenție. După ce s-a terminat masa și am fost invitați la cafea, la un moment dat a venit vorba de coexistența pașnică. Era așa cam cu două înțelesuri, era vorba cum să ne așezăm la masă - atmosferă pașnică. El a spus : tovarăși romîni, cum dracu se întîmplă că atunci cînd voi vorbiți de coexistența pașnică chinezii vă laudă, iar cînd noi vorbim de coexistența pașnică, chinezii ne înjură? Care este secretul acestei atitudini? Eu - zicea el - nu-i înțeleg. Cînd Ciu En-lai face în Birmania o declarație bună în care exprimă ideea coexistenței pașnice, ideea Bandungului, noi o publicăm și o aprobăm.

Tov. Paul Niculescu-Mizil :

Cu toate că sînt nuanțe diferite - spunea el.

Tov. Emil Bodnăraș :

Am publicat declarația care a făcut-o Ciu En-lai în Egipt. Cu toate că noi avem unele nuanțe, de deosebiri, este o declarație foarte bună. Dar cînd noi, sovieticii, facem declarații asemănătoare, sîntem înjurați. Nu vă supărați, tovarăși romîni - zice el -, eu vreau să vă spun un lucru, dar nu doresc să vă simțiți jigniți. Chinezii nu vă înjură acum, dar voi știți ce părere au chinezii

dewpre voi? Noi cunoaştem - spune el - un document în care chinezii arată că românii nu trebuie consideraţi că au o poziţie diferită de Uniunea Sovietică, dar că acum trebuie concentrat totul împotriva Uniunii Sovietice şi a PCUS. Si asta se referă nu numai la voi, ci şi la Ungaria, la Polonia. Zice, nu observaţi că nici pe voi nu vă înjură, nici pe unguri, nici pe polonezi? Ba acum nici pe italieni nu-i înjură şi de la o vreme - şi aici parcă a fost nesigur - nici pe iugoslavi nu-i mai înjură. Asta este acum tactica lor : a concentra întregul foc împotriva Uniunii Sovietice, a PCUS şi personal împotriva mea. Eu nu vreau să vă jigneasc cu aceasta, vă rog să mă scuzaţi.

Chinezii acum ne acuză, ne situează pe aceeaşi linie cu imperialismul american. Acum spun aşa : este o forţă imperialistă mondială reprezentată de SUA şi Uniunea Sovietică şi pe de altă parte, o forţă progresistă care este reprezentată de China, Japonia, Franţa, RFG. Nu mai înţelegem nimic. Unde este aci punctul de vedere de clasă? Noi ne gândim să publicăm în timp apropiat un document şi anume Tratatul de alianţă, de prietenie şi asistenţă mutuală şi ajutor reciproc dintre Uniunea Sovietică şi China care n-a fost denunţat, este valabil şi pe care noi îl respectăm. Se ştie că acest tratat a fost încheiat împotriva SUA şi Japoniei. Noi vrem să întrebăm pe chinezi dacă în condiţiile când Uniunea Sovietică s-a aliat cu SUA, iar China cu Japonia, mai este valabil acest tratat? Il mai consideră China valabil?

Vorbindu-se de consfătuire, este caracteristic că el a vrut să ne convingă că este bine să participăm. Deşi el direct nu ni s-a adresat nouă, el a vorbit în general. Părea foarte frământat, foarte preocupat, aşa cum a arătat tov. Maurer. Noi nu vedem - zice el - nici o schimbare la chinezi aşa cum spuneţi voi. Noi arătasem înainte că China se manifestă ca o forţă activă pe plan internaţional. Chinezii ne înjură, înjură Uniunea Sovietică. Nu sovieticii, mă înjură pe mine. Noi nu temem de dispută, dar asta nu-i dispută, ci injurături. Hruşciiov a subliniat importanţa unităţii : Ce n-ar fi astăzi în lume - a spus el -, dacă am fi toţi uniţi! Ar îndrăzni oare americanii să se plimbe în golful Tonkin? Nici n-ar mişca de frica noastră, a tuturor. Dar din nefericire această unitate nu există şi aceasta permite imperialismului să manevreze.

1 In continuare el a spus : Să nu facem consfătuirea, dar chinezii să înceteze injurăturile, să fie gata să discutăm liniştiţi lucrurile şi în acelaşi timp să înceteze activitatea scizionistă.

Aici eu i-am spus că în Australia sau Olanda nu sînt chinezi, ci sînt australieni, olandezi! Unde vedeți activitatea scizionistă a chinezilor? El a răspuns că chinezii dirijează toată această activitate de sciziune. El s-a referit la faptul că nu poate fi vorba ca o viitoare consfătuire să consacre un nou centru de conducere. Acesta nu mai este posibil. Tot așa nu este posibil să excluzi China. Asta este absurd! Cum poate cineva să fie exclus? Nu se poate

Noi am subliniat că este nevoie de răbdare, de înțelepciune, de principialitate, că nu trebuie grabă, chiar atunci cînd sînt lucruri neplăcute. Am arătat cîteva situații concrete în care nu a fost justificată graba cu care Uniunea Sovietică a răspuns. Aici se vede că i s-a părut lui Kosîghin că Hrușciov este prea obosit și a intervenit el : Tovarășe Maurer, dv. sînteți jurist! Cum poate fi cineva scuzat și să nu răspundă? La aceasta tov. Maurer a răspuns că în condițiile existente, sînt numeroase situațiile în care abia cînd răspunzi recunoști că ești vinovat. Kosîghin era foarte stăruitor, el susținea că trebuie răspuns la toate, nu trebuie lăsat nimic fără răspuns.

La această discuție Mjavadze n-a scos nici o vorbă. El este primsecretar în Gruzia, este membru supleant al Prezidiului și este un om pe care noi l-am întîlnit întotdeauna lîngă Hrușciov. El a fost acum în concediu la noi în România, unde a stat două săptămîni. El cunoaște bine poziția noastră. Caracteristic este că niciodată, nici la Pițunda cînd am fost la întoarcerea de la Pekin, nu a manifestat zel în a sprijini tezele promovate de Hrușciov în discuție și nici de data aceasta n-a intervenit nici măcar cu un singur cuvînt. Kuznețov, care a asistat, la fel, în orice caz a vorbit foarte puțin. El n-a scos creionul decît atunci cînd a primit indicația de a întreba dacă mai este valabil tratatul sovieto-chinez pentru a se organiza publicarea răspunsului.

În general atmosfera era apăsătoare, cu vădită îngrijorare, se vedea oboseală.

În ce privește trimiterea delegației cu Grișin, Hrușciov și-a exprimat teama că aici s-ar putea întîmpla ceva. Noi am spus, noi nu credem acest lucru. Doar la București, au venit toți și nu s-a întîmplat nimic. Da, zice el, asta a fost la București, dar aici? Depinde ce va face Grișin, ce instrucțiuni i-ați dat lui Grișin - am spus noi. Și atunci a răspuns, ceea ce v-a spus tov. Maurer.

Revenind la ideea consfătuirii și a înțelegerii cu Partidul Comunist Chinez, ideile asupra cărora noi am insistat, la un moment

dat Hrușcirov spune : Da, ei au vrut odată consfătuirea, acum noi vrem și nu mai vor ei. Chinezii doresc să aibă drept de veto în mișcarea comunistă. Dar a scăpat din logică întrebarea : bine, bine dar de ce nu s-a făcut atunci când au vrut chinezii?

După aceea ne-au propus ca la întoarcere să trecem prin Uniunea Sovietică.

Tov. I.Gh. Maurer :

Si lucrul acesta are importanța lui.

Tov. Emil Bodnăraș :

Noi am spus că mulțumim pentru această invitație, dar ne-am făcut planul de întoarcere pe ruta din sud.

Tov. Paul Niculescu-Mizil :

Atunci când tov. Maurer și tov. Bodnăraș au spus că trebuie să se manifeste răbdare, calm, tact, că lucrurile nu trebuie grăbite, că trebuie să se ducă discuții cu tovarășii chinezi. Kosîghin a spus : dar la o acuzație trebuie răspuns, dacă nu răspunzi înseamnă că aprobi această acuzație. Tov. Maurer a răspuns : nu întotdeauna răspunsul înseamnă absolvirea de acuzație. Noi sîntem oameni politici. In fiecare caz în parte trebuie examinat dacă trebuie să răspunzi, iar dacă răspunzi trebuie examinată forma, modul în care răspunzi.

S-a adus în discuție exemplul cu RDG, spunîndu-se : chinezii au publicat materiale în care acuză Uniunea Sovietică că vrea să vîndă RDG imperialiștilor vest-germani. Poate fi oare vorba despre aceasta ? Dar dacă noi tăcem, ce o să zică opinia publică ? Ce o să spună tovarășii germani? De aceea trebuie răspuns!

Tov. Emil Bodnăraș :

Aici Hrușcirov a spus : da, trebuie gîndit cum răspunzi.

Tov. Paul Niculescu-Mizil :

Tot referitor la insistența noastră de a fi calmi, de a avea răbdare, de a folosi tact, la un moment dat Hrușcirov a spus : bine, dar chinezii spun așa : pentru a învinge imperialismul trebuie nimicînt întîi revizionismul, trebuie nimicînt șeful revizionistilor, Hrușcirov. Aceasta înseamnă să nimicîști Uniunea Sovietică. China este pentru nimicirea Uniunii Sovietice.

Tov. I.Gh. Maurer :

Intîi luptă împotriva Uniunii Sovietice și apoi împotriva imperialismului !

Tov. Paul Niculescu-Mizil :

Era un argument al lor în justificarea necesității convocării consfătuirii.

Tot în legătură cu consfătuirea, mai sînt cîteva amănunte, care, după părerea mea sînt importante. După ce Hrușciiov a spus că în concepția lor consfătuirea nu trebuie să condamne sau să excludă pe nimeni. Ce înseamnă a exclude, sau a include? Nimeni nu poate exclude pe nimeni. Apoi el a recunoscut că între partidele comuniste pot exista aprecieri diferite asupra unor probleme. Dar aceste deosebiri de păreri nu trebuie să ducă la sciziune, în ciuda acestor păreri diferite poate exista unitate.

Aci el a adăugat și a repetat de cîteva ori că astăzi în mișcarea comunistă și muncitorească nu se mai pune problema necesității unui centru. Noi am înțeles acest lucru - a spus el -; sper că și tovarășii chinezi îl înțeleg.

El a repetat de cîteva ori că dacă n-ar fi această situație în mișcarea comunistă și muncitorească, dacă n-ar fi sciziune și ar fi unitate, am discuta altfel cu imperialiștii.

Tov. I. Gh. Maurer :

Uite tovarășe Li Sien-nien ce s-a discutat ca idei și ce idei se desprind din circa 4-5 ceasuri de discuții.

Tov. Emil Bodnăraș :

În mașină, Kosîghin a mers cu tov. Maurer la aeroport. În toată discuția cît am stat la masă și după aceea Kosîghin era cel mai combativ. În mașină el a continuat să stăruie pînă la aeroport asupra unei probleme al cărei conținut îl va arăta tov. Maurer. A înălăturat translatorul nostru și a intrat numai el cu translatorul lor în mașină. Aceasta pentru a nu mai fi nici un martor român.

Tov. I. Gh. Maurer :

Ce s-a discutat acolo ? Kosîghin a reluat ideea activității subversive a serviciilor de spionaj. N-a spus direct că chinezii ar putea fi victima acestei activități subterane, dar a reieșit acest lucru. Trebuie să avem mare grijă față de această împrejurare - a zis el. Imperialiștii nu ezită să recurgă la orice procedeu prin care să inducă în eroare pe unii sau pe ceilalți, că pentru aceste motive este deosebit de necesar să se pună capăt acestei situații. Eu am arătat că trebuie pus capăt acestei situații de sciziune și totodată am întrebat dacă are indicii concrete despre această activitate subversivă. El a spus că nu are, dar că crede

posibil acest lucru. Zic eu, teoretic, este posibil orice. Noi credem că consfătuirea aceasta - i-am spus eu - nu este un mijloc de a îmbunătăți lucrurile, ci este un mijloc de a le înrăutăți și nu trebuie să abordăm această problemă prin prizma considerațiilor de prestigiu. Chiar dacă am hotărât odată să facem consfătuire, trebuie gândit că este necesar să schimbăm această hotărâre dacă apar împrejurări sau fapte care justifică luarea altei hotărâri. Problemele sînt prea importante pentru a nu proceda așa și pentru a pune pe primul plan considerații de prestigiu. Am subliniat și eu faptul că din nefericire în aceste discuții au apărut mult prea multe împrejurări străine de rezolvarea liniștită, cu calm, cu tact a problemelor.

I-am spus și lui Kosîghin în mașină că au venit italienii, că au avut loc discuții, dar că eu nu cunosc conținutul acestora.

Cam astea au fost discuțiile.

Subliniez încă odată că lucrurile s-au discutat așa fără o ordine, sărindu-se de la o idee la alta, mai făcîndu-se și cîte o glumă. Inșă credem că am redat exact ideile și nuanțele care au apărut în aceste discuții.

Tov. Emil Bodnăraș :

Noi continuăm să ne gîndim asupra fiecăreia dintre aceste probleme pentru a ne forma o părere. Aceasta este o chimie destul de complicată. În cursul șederii noastre aici vom putea aborda ideile care se desprind de aici.

Tov. Li Sien-nien :

Să facem o pauză și pe urmă să continuăm.
(toți tovarășii sînt de acord să se facă pauză.)

După pauză

Tov. Emil Bodnăraș :

Delegația sovietică a venit singură, sau împreună cu alte delegații ?

Tov. Li Sien-nien :

Singuri. Toate delegațiile din țările socialiste au sosit. Si celelalte au venit. Singurele care n-au venit încă sînt cele din Algeria și Maroc. Astăzi după masă vor sosi toate.

Tov. Emil Bodnăraș :

Astăzi noi am văzut o știre cu privire la Ne Win, precum că

i s-ar fi făcut o operație la Londra și toată luna octombrie nu va fi în Birmania.

Tov. Li Sien-nien :

N-am văzut o asemenea știre.

Tov. I.Gh. Maurer :

Noi trebuie să primim de la Rangoon această știre pentru că s-ar putea ca Ne Win să nu participe la Conferința de la Cairo și în jurul datei de 10-12 să se întoarcă acasă.

Tov. Li Sien-nien :

O să vedem.

Mai aveți ceva de spus ?

Tov. Emil Bodnăraș :

Noi nu mai avem.

Tov. Li Sien-nien :

Vă mulțumesc foarte mult pentru faptul că ne-ați informat despre discuția avută de dv. la Moscova cu Hrușciov și ceilalți conducători ai PCUS. Erați deja obosit că ați venit cu avionul și această discuție care a durat peste patru ore v-a obosit și mai mult.

Voi raporta imediat conducerii partidului nostru, Comitetului Central al partidului nostru despre problemele asupra cărora am fost informați de tov. Maurer, tov. Bodnăraș și tov. Niculescu-Mizil. Voi raporta despre acestea tovarășului Mao Tze-dun.

Intre cele două partide ale noastre vor mai avea loc convorbiri. Dacă mai sînt probleme, o să vorbiți cu tov. Ciu En-lai. Sigur că între partidele noastre trebuie să fie și mai multe schimburi de păreri.

Tov. I. Gh. Maurer :

Just.

Tov. Li Sien-nien :

De aceea astăzi nu vreau să mai discutăm și alte probleme. Se poate ca tovarășii din conducerea partidului nostru să vă informeze despre problema privind frontiera chino-sovietică, inclusiv despre convorbirea pe care a avut-o tov. Mao Tze-dun cu parlamentarii socialiști japonezi. În legătură cu această problemă Hrușciov a făcut multe născociri. După cum se știe, în convorbirea tov. Mao Tze-dun cu parlamentarii socialiști japonezi, tov. Mao Tze-dun a enumerat numai anumite fapte istorice. Într-adevăr, tov. Mao Tze-dun

42

a spus că Rusia țaristă a ocupat peste 8 milioane 500 mii km.p. pământ din teritoriul nostru. El a vorbit despre unele probleme de frontieră dintre Uniunea Sovietică și alte țări. Acestea sînt lucruri adevărate. Dar tov. Mao Tze-dun n-are intenția aceasta ca să schimbe frontierele care există dintre China și Uniunea Sovietică. Din contră, după proclamarea R.P.Chineze, după ce a venit Hrușciiov la putere, la frontiera dintre China și Uniunea Sovietică s-au întîmplat multe lucruri. La Predeal, cînd am avut convorbiri cu dv., am vorbit și despre problema de frontieră dintre China și Uniunea Sovietică și în legătură cu regiunea Sin-țian. În legătură cu fluviul Amur, acolo sînt unele insule. Înainte n-am ridicat asemenea probleme, dar Uniunea Sovietică duce activitate subversivă în regiunea Sin-țian. Anul acesta au început tratativele între China și Uniunea Sovietică în legătură cu probleme de frontieră. Tovarășii din conducerea partidului nostru o să vă informeze mai amănunțit despre aceste tratative.

În istorie au existat asemenea fapte, anumite tratate ilegale și noi am ridicat această problemă. Aceste tratate n-au fost semnate nici de Lenin, nici de Stalin și nici de Hrușciiov, ci au fost semnate de țări. Noi nu avem intenția să schimbăm aceste tratate. Noi vrem însă să se respecte situația actuală și să prevenim ocuparea unor părți din teritoriul țării noastre. De aceea ridicăm aceste probleme. Aceasta este și esența celor spuse de tov. Mao Tze-dun în convorbirea cu japonezii. Eu nu cunosc în amănunțime aceste probleme. Într-un cuvînt însă, nu avem intenția să creăm probleme la frontieră, să ocupăm ceva din teritoriul Uniunii Sovietice. Dimpotrivă, Hrușciiov spune că nici Sin-țian și nici Tibetul nu sînt teritorii chineze. El vorbește despre acest lucru cu glas tare. Aceasta este o problemă.

A doua problemă, este problema consfătuirii celor 26 de partide. În legătură cu această problemă noi admirăm foarte mult poziția PMR. Dacă consfătuirea nu este bine pregătită și ea este convocată în mare grabă, atunci noi spunem că este mai bine să nu fie convocată.

Eu am raportat tovarășului Mao Tze-dun asupra motivelor pentru care nu participați la această consfătuire. Noi sîntem de acord cu dv.

Înainte era așa un acord între PCC și PCUS că trebuie să ai-bă loc consultări. Dacă vom convoca o astfel de consfătuire fără consultări, aceasta este o consfătuire a sciziunii. Însă,, consul-

tări între PCC și PCUS nu sînt suficiente. Trebuie să aibă loc consultări cu partidele frățești din țările socialiste și cu partidele din țările capitaliste. Numai PCC și PCUS nu pot decide asupra unei astfel de probleme. Partidele mari și cele mici sînt egale. Deci fără consultări nu poate să fie convocată o astfel de consfătuire. Dacă Hrușciiov spune că la această consfătuire nu are de gînd să condamne pe cineva, atunci nu are nevoie de consfătuire. El spune că trebuie să existe un document. De fapt noi avem două documente - Declarațiile din 1957 și 1960. De aceea sînt cu totul de acord cu părerea PMR, cu părerea tov. Gheorghiu-Dej în legătură cu consfătuirea.

Noi am schimbat multe păreri și acest lucru este bine.

În legătură cu sosirea delegației Uniunii Sovietice în frunte cu Grișin, eu am discutat cu tov. Maurer și i-am spus că dacă i-am invitat nu-i vom înjura. Noi nu vrem să organizăm o adunare festivă la care să vorbească șefii de delegații, pentru că s-ar putea ca la această adunare să vorbească cineva despre un lucru, altcineva despre alt lucru și nu vrem ca la o asemenea ocazie să se întîmple ceva. Diseară, la recepția unde vor participa peste 5 mii oameni, tov. Liu Sao-tzi va rosti numai un toast în care vom mulțumi țărilor socialiste, țărilor naționaliste pentru faptul că au trimis delegații să participe la festivitățile organizate de noi cu prilejul acestei sărbători, arătînd că acesta este un sprijin pentru noi. Va vorbi despre probleme care nu vor stîrni păreri diferite pentru că vrem să evităm o asemenea situație. Mîine va avea loc demonstrația. Tovarășul Pîn Cijen va rosti un cuvînt. El este primarul orașului Pekin și prin cuvîntarea sa va încuraja și mai mult oamenii muncii din Pekin să lucreze mai mult și mai bine. Poimîine, adică în ziua de 2 octombrie va avea loc un spectacol muzical. În organizarea acestui spectacol am învățat de la dv. Vor participa 3 mii de artiști. Va fi un program care va arăta activitatea partidului nostru, de la crearea partidului pînă astăzi, realizările în construirea socialismului.

Tov. Emil Bodnăraș :

Va avea loc pe stadion ?

Tov. Liu Sien-nien :

Va avea loc în sala adunării reprezentanților populari din întreaga Chină.

Tov. I. Gh. Maurer :

Această sală este cît un stadion, are 10 mii locuri.

Tov. Li Sien-nien :

Despre alte probleme putem să schimbăm mai multe păreri atunci când vor avea loc convorbiri între cele două partide. Inșă, aş vrea să mai vorbesc despre un singur lucru. Adineaori tov. Bodnăraş a spus că atunci când românii vorbesc de coexistenţa paşnică nu-i înjurăm, iar atunci când sovieticii vorbesc de coexistenţa paşnică/ fi înjurăm. Aşa a spus Hruşciiov. Asupra coexistenţei paşnice noi avem păreri diferite cu Hruşciiov. Coexistenţa paşnică nu trebuie să fie necondiţionată. Numai în condiţiile în care ţările mici şi ţările mari sînt egale, se respectă unele pe altele, nu se amestecă unele în treburile altora, numai atunci putem vorbi de coexistenţa paşnică. Dacă părerile noastre sînt ^{ca} acelea/ţările mici nu pot independente, nu pot fi egale în drepturi cu ţările mari şi deci putem să ne amestecăm în treburile lor interne, atunci nu putem vorbi de coexistenţa paşnică.

Tov. Emil Bodnăraş :

In această problemă şi noi ne deosebim de Hruşciiov.

Tov. Li Sien-nien :

Înţelegem că sînt deosebiri. Acum ţările imperialiste asupresc ţările slab dezvoltate, ţările coloniale şi de aceea noi trebuie să ne împotrivim imperialismului. Dar cum să se împotrivescă Hruşciiov împotriva imperialismului american când el spune că în SUA sînt oameni raţionali, de exemplu cum a spus de Eisenhower. Atunci ce impresie poate să producă el asupra altor popoare. Părerea lui poate să paralizeze mentalitatea popoarelor. Principiul coexistenţei paşnice pe care îl promovaţi dv. are la bază principiul independenţei, egalităţii, suveranităţii, respectului reciproc şi neamestec în treburile interne ale altor popoare.

O altă problemă. In legătură cu spionajul imperialist. Ei subliniază foarte mult lucrul acesta, dar încă nu prea înţeleg despre ce este vorba. Inseamnă că in PCC, în jurul tov. Mao Tze-dun sînt nişte spioni. Dacă aşa înseamnă, eu nu prea înţeleg ce vrea să spună el. Nu ştiu dacă dv. aţi înţeles ce a vrut să spună el?

Tov. I. Gh. Maurer :

Mai mult decît v-am spus, n-am înţeles.

Tov. Emil Bodnăraş :

Tov. Maurer l-a întrebat pe Kosîghin : ai ceva indicii ?

Tov. I. Gh. Maurer :

Dacă există o dovadă, atunci poţi să-i spui şi tovarăşului

Mao Tze-dun și oricui : bagă de seamă, acela te înșală, ești victima unor manevre. Dar pentru aceasta trebuie dovezi. Teoretic se poate ca imperialismul să facă acest lucru. În realitate în orașul Pekin, unde sînt peste 4 milioane de locuitori, se poate să găsim oameni pe care îi folosesc imperialiștii. Tot așa se pot găsi și la Moscova, și la Paris, la București.

Tov. Li Sien-nien :

Pot fi asemenea agenți, însă acești agenți, asupra căror oameni politici pot să influențeze ? El nu vrea să vorbească despre faptul că PCC are păreri diferite cu el într-o serie de probleme. Dacă nu limpezim divergențele fundamentale în ce privește principiile marxism-leninismului, atunci această problemă va putea influența asupra revoluției mondiale. Aceasta este problema fundamentală.

În legătură cu polemica, cu materialele pe care le-am publicat, noi nu putem să le privim ca niște injurii. Dacă este vorba de injurii, atunci ei sînt aceia care ne înjură, ei ne-au pus tot felul de etichete, așa cum vă pun și dv. Ei vă spun că dv. sînteți naționaliști, antisovietici, dar nouă ne pun mai multe etichete - troțkiști, războinici ș.a.m.d.

Tov. I. Gh.Maurer :

Fiecărui după mărime. La dv. încap mai multe, la noi încap mai puține că sîntem mai mici.

Tov. Li Sien-nien ?

Acum el spune că noi sîntem niște agenți ai dușmanului și acest lucru îl spune în mod deliberat.

Tov. I.Gh.Maurer :

N-a spus clar, dar chestiunea aceasta a spus-o - puteți fi victime ale unor asemenea manevre.

Tov. Li Sien-nien :

Chiar tov. Mao Tze-dun poate fi agent al dușmanului.

Discuția de astăzi este foarte bună; am să raportez tovarășului Mao Tze-dun despre aceasta. Vor fi convorbiri între cele două partide și atunci se va discuta mai mult. Aceste discuții vor fi după această sărbătoare cînd tovarășii din Comitetul Central vor fi mai liberi pentru că acum sînt foarte ocupați. Mîine vor fi foarte ocupați toată ziua.

Tov. Emil Bodnăraș :

Nu-i nici o grabă, avem timp.

Tov. Li Sien-nien :

Discuția a durat aproape trei ore, dar este mult mai scurtă decât discuția pe care ați avut-o cu Hrușciov.

Dacă tov. Maurer mai are ceva de spus ?

Tov. Emil Bodnăraș :

Noi am vrea să vă informăm asupra discuțiilor cu italienii, dar așteptăm să ne vină materialul de acasă. In orice caz după 1 octombrie.

Tov. Li Sien-nien :

Bine.

Astăzi trebuia să vină tovarășul premier, însă n-a putut să vină și am venit eu.

Este bine ca după amiază să stați de vorbă cu coreenii și vietnamezii.

10.X.1964

GE. 6 ex.